

ERK

NR. 2

G. Ränk: MARKMEID EESTI - SOOME VAHEKORDADE KOHTA • Joh. Aavik: MÖTTEID MÕNEST RAHVUS-KULTUURI KÜSIMUSEST • J. Vilms: MEIE KODADE SUSTEEMI PUUDUSI JA ARENGU VÄLJAVAADEID • TALLINNA ERK-I VÕISTLUSKIRJANDID • RINGVAADE

Riigi trükikojas

ja parimates
raamatu-
kauplustes
on saadaval:

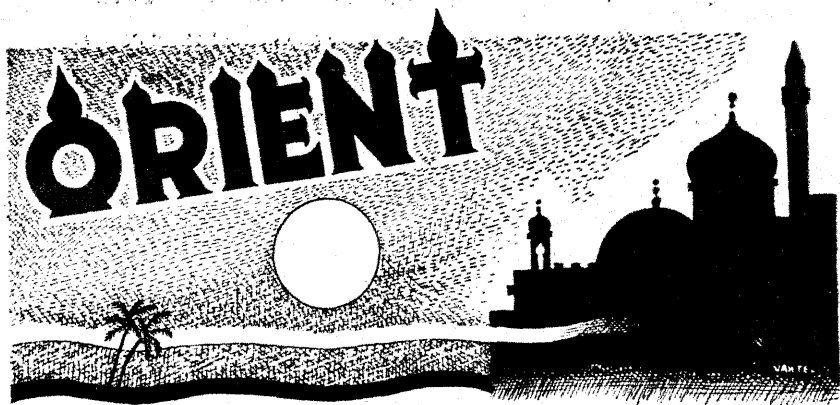
1. Telefoni abonentide nimekiri 1935

Hind Kr. 2.—

2. Riigi Teataja süstemaatiline üldjuht

Hind Kr. 2.—

Võluvad idamaa paberossid

LAFFERMIE

ERK

ÜLD-, MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

Nr. 2 (34)

20. APRILLIL 1936

IV AASTAKIIG

Märkmeid Eesti-Soome vahekordade kohta.

G. RÄNK.

Juba mõningaid aastaid on vilksatanud meie ajakirjanduse veergudel üksikuid märkmeid ja on olnud ka lugeda pikemaid kirjutisi Eesti-Soome vahekordade kohta, milles nende rahvaste suhteid on nähtud suuremal või vähemal määral vildakatena meie kahjuks. See oli vist juba 1928. aastal, kui ühe Tartu Hõimuklubis peetud ettekande pärast tekkis sekeldusi ja seletusi ajakirjanduses nii seal- kui ka siinpool lahte. Tähendatud ettekandes oli väljendatud, nagu vaataksid soomlased meie kultuurielule ülevalt alla, nii et Eesti selle tõttu olevat saanud mingiks Soome kultuuriliseks tagamaaks, nagu on meile umbes Setumaa. Soome ajakirjandus ja Helsingi Hõimuklubi reageerisid sellele seisukohale väga ägedalt, nii et Tartu Hõimuklubil tuli esitada isegi Helsingi vennasklubile seletus, et asi polnud siiski nii kategooriliselt mõeldud. Kuid fakt jääb ikkagi faktiks, et tol ettekande koosolekul juba arvustati soomlase loidu suhtumist meie kirjanduse vastu. Kuid nii mitugi aastat hiljem, kuni tänase päevani, on tehtud neid etteheiteid edasi, olgu siis leige suhtumise pärast meie kultuuriellu või meie mitteamusaadavate sammude pärast Soome välis- ja majanduspoliitikas. See arvustav toon on saanud uut hoogu veel viimase aja poliitilistest sündmustest, mõne soomlase lubamatu vahelesegamise tõttu meie sisepoliitilisse ellu. Nende sündmuste mõju all on nähtavasti peetud ka üks ettekanne Tartu Hõimuklubis, kus kõneleja mag. E. Laid on nõudnud kategooriliste sõnadega¹⁾ senise hõimutöö põhjalikku revideerimist, või koguni uue korrastuse loomist. Ta näeb selleks ka juba tekkivat konkreetset alust Helsingis samal ajal loodud Soome-Eesti kultuurühingus, mille ümber on koondunud rida tuntud Soome kultuuri- ja poliitikategelasi.

¹⁾ Ajalehe referaatide järgi, sest nende ridade kirjutajal polnud võimalust sest koosolekust osa võtta.

Nende ridade kirjutaja ei taha siin arvustada neid sõnavõtte, mis puudutavad otseselt 8. detsembriga ühenduses olevate soomlaste tegevust. Nende, soome pooltki üldiselt hukkamõistetavate inimeste, tegevus on veel selgitamise ajajärgus, samuti ka see küsimus, kuivõrd laialt sellele ettevõttele on seal üldse kaasa tuntud. Enneaegne oleks aga küll, kui meie juba nüüd ette ruttaksime süüdistama *kogu Soome akadeemilist noorsugu*. Ka ei taha ma siin arvustama minna mõne soome ajalehe *ebakorrektsed väljendusi* Eesti aadressil, sest nende väljenduste eest ei vastuta mitte *meie, vaid soomlased ise oma nimega*. Millele aga siin on tahetud tähelepanu juhtida, on meie oma avaliku arvamise toon, kuidas see kipub suhtuma Eesti-Soome sõprusesse üldse.

Meil ei näida enam suudetavat piirduda objektiivse ja asjaliku arvustusega ega näha asju nende loomulikkudes mõõtsuhetes. Paljudes ajalehe kirjutistes ja sõnavõttudes tundub säärast meeoleolu, et soomlane on üldse üks halb rahvas, kellele ei maksa palju tegu teha ja kelle sõpruse võime vahetada igal ajal kas rootslase, lätlase või poolaka omaga. Neid järeldusi oleme olnud valmis tegema nii Soome ametlikust välispoliitilisest suunast, mis Eestile palju tähelepanu ei pühenda; Eesti-Soome kaubanduslikest, suhetest; mis eestlasele olevat kahjulikud; soomlase üleolevast suhtumisest eestlasesse üldiselt, mis eriti ilmnevat sealpoolses hinnangus meie kultuuriellu. Soomlane ei lugevat meie kirjandust sel määral kui meie nende oma. Ja lõpuks, kui kõik kaaluvamad argumendid on pandud mängu, tuleb veel mõni stipendiaat, kelle hellitatud olemine sealpool lahte suvepraktikal või muidu suvitamisel on saanud kannatada, ning kaebab omakorda, kuivõrd halvasti soomlane eestlast oskab kohelda. Ja sellest siis kohe üldistavad järeldused, et eestlase armastus oma venna vastu olevat palju suurem kui soomlase oma meie vastu.

Selle järeldusega olemegi minu arvates sattunud õige libedale. Sest on ju selge: kui kahe rahva vahel tahetakse tõesti näha südamlikumaid sidemeid, kui seda on harilik diplomaatiliselt viisakas vahekord, siis ei tohiks kumbki pool minna ise oma armastuse intensiivsust kiitma või seda avalikult pakkuma, nagu seda meie poolt kahjuks korduvalt on tehtud. Sõprus ja sümpaatia on tundeasjad, ja neid ei saa kunagi teisele avalikult peale sundida, kui vastaspoolle see tunne puudub. Kuid teiselt poolt peaks ka selge olema, et meie oma sümpaatiad ei saa olenevaks teha niisugustest väljaspool tundeelu liikuvaist väärtusist, kui on riigipoliitika ja majandus; siin toimib juba iga rahvas oma elu alalhoiu vaistu järgi, vaatamata veresidemetele. Kas see tvaist igakord objektiivselt õieti reageerib, on eri küsimus.

Igatahes, mis puutub soome nooremasse (või nüüd õieti juba keskmisesse ikka sammuvasse) põlve, siis on ju teada, et nende seisukohad on oma välispoliitilises orientatsioonis vanema põlve tõekspidedest põhjalikult erinevad. Eesti kaudu tihe side Baltikumiga — see on olnud soome noorema põlve lipukirjaks juba aastaid. Soome noorem põlv on teadlik, et Soome riik oma püsimiseks vajab liitlasi, ja ta ei näe neid mugavalt endasse kiindunud Skandinaavia riikides, vaid lõuna pool Soome lahte, teistes noortes riikides, kus väline hädaoht on sama.

Kuid ühes soome noorema põlve välispoliitilise orientatsiooniga tuleb meil puudutada veel paari hella küsimust, mis meie avalikku arvamist on enam irriteerinud kui praeguse Soome ametliku välispoliitika meile

võõras orientatsioon. Need on Suur-Soome aade ja soomlaste suhted sakslastega.

Teatavasti on Suur-Soome liikumise välja kutsunud Karjala vabastamise mõte slaavlaste survest. Peale Karjala vabastamisretkede ebaõnnestumist kutsusid aktiivsemad soome rahvuslased ellu Akadeemilise Karjala Seltsi, kes oma ülesandeks seadis äratada huvi ja osavõttu Karjala saatuse vastu, et siis, kui olud selleks küpsed, seda maad ja rahvast tõmmata Soome külge. Hiljem on Selts oma tegevuspiiri laiendanud ka teistele soome sugu rahvaste killukestele, ingerlastele Venemaal, ja Länsi-Pohja soomlasile Rootsisis. Ka on AKS olnud juba aastaid selleks keskuseks, kust on juhitud peamiselt soomepoolset hõimutööd Eestiga. AKS on andnud rea aktiivseid üliõpilaskonna tegelasi, kes muuseas on olnud suurelt osalt ka nende sidemete loojaks, mis ühendab praegu Soome üliõpilaskondi Balti riikide üliõpilaskondadega üheks liiduks (nn. SELL-i liit).

Arvesse võttes neid tihedaid ja sõbralikke suhteid, mis valitsevad Soome ja Balti riikide üliõpilaskondade ning nende juhtivate tegelaste vahel, oleks üsna ülearune karta, et AKS-i (= Suur-Soome) ringkondades hautakse salaja mingit Eesti haaramise plaani, nagu meie poolt on kardetud. Seal on ikkagi eestlases nähtud samasugust suveräänset liitlast (küll aga alati palju omasemat ja lähedamat) kui teisigi balti rahvaid.

Peale Balti liidu on aga soome üliõpilaste AKS-i rühmal alati olnud ka head suhted sakslastega, sest viimastega seob soomlasi omaaegne jäägri-liikumine ja ühised võitlused venelaste vastu Maailmasõja päevil. Nende heade suhete tõttu ongi võinud meil tekkida kuuldused soomlaste ning sakslaste lähemast koostööst ja nende omavaheliste interestialade jagamisest tulevikus osalt ka meie kulul. *Siin olgu soomlasile otsekohe öeldud, et niisuguseid kuuldusi Eestis on liikunud, ja et neid näisid tõendavat ka 8. detsembri sündmused Eestis.* Hiljuti Soomes olles võisin aga isiklikult küll veenduda, et säärastel kuuldustel ei tarvitse olla mingit tõepõhja. Ja veel hiljem on AKS-i häälekandjas „Suomen Heimo“ kategooriliselt öeldud, et sääraseid kuuldused on valed. Nii on siis Soome suurima akadeemilise organisatsiooni häälekandja vastutuse säärase kuulduste ebatõelikkuses võtnud endale, ning midagi ei tee meie kergema südamega kui vastu võtta seda kategoorilist eitust.

Mis puutub nüüd Suur-Soome aate kandjate suhtumisse Eestisse ja eestlastesse, nende kaugemagi tuleviku programmi seisukohast vaadatuna, siis ei ole senistes AKS-i ringides küll kunagi kavatsetud mingit Eesti vallutamise plaani, küll on aga Eestit arvestatud kui suveräänset liiget soome sugu rahvaste ühises kultuurkonnas.

Meie oleme minevikust pärinud nähtavasti väga palju enda alaväär-susetunnet ja selle tõttu meil kulub veel palju aega, enne kui õpime end võtma tõelise valitseva rahvana. Ammuks see oli, kui olime veel hädas oma 700-aastase orjuse ohkamisega. Nüüd oleme saanud uue kõva kondi pureda — ja see on, et teised ei hinda meid küllaldaselt, et teised püüavad olla meist targemad ning meid sellega alavääristada. Mille muuga seletada seda halisemist, et soomlased näiteks ei tunne huvi meie kirjanduse ja üldse meie kultuurielu vastu. Oleme neile vist juba tüütuseni teinud selgeks, kui võrd „euroopalikul“ tasemel meie kirjandus seisab, kuid seal ei taibata siiski selle väärtusi! Teisiti meie: oleme tõlkinud soome kirjan-

dust, kuigi „meil kirjandus-kunstide alal Soomest suurt eeskuju pole võtta“, nagu ütles üks meie kultuuritegelasi Helsingist eesti raamatu näituselt tagasi sõites. Olen kaugel sellest, et oma kirjandust alahinnata, kuid peab alahindama seda viisi, kuidas meie ise end pakume. Oleme kiitnud oma euroopaliselt kõrget taset küsimata, kas soomlane tahab just meie kaudu Euroopasse tungida, või on tal seks otsesemaid teid tõlkekirjanduse näol Euroopa vaimuvara salvedest. Selle asemel, et oma taset kiita, oleks targem hoolitseda ise heade tõlgete eest meie eestiliselt parimast toodangust. Eeskujuks võiks siin seada just soomlasi, kes oma autorite tõlketööde ilmutamise eest hoolitsevad oma kirjanduse edendamise kapitaliga. Raamatu kirjastamine on äri. Ja niikaua, kui kirjastaja pole teose minekus kindel, jätab ta selle asja hoopis päevakorrast. Ja mis rääkida veel soomlasest, kui meie omagi sisemises kultuurielus pole veel vaibunud hääled, mis räägivad meie omakirjanduse halvaks pidamisest ja raamatu vähesest levikust. Kui me siis isegi pole veel kindlad oma väärtuste tundmises ega kuigi vaimustatud tarvitajad, mis õigusega läheme seda nõudma siis juba teistelt.

Miks soome raamatu minek on olnud meie turul parem, selleks on olnud omad ajaloolised põhjused. Soomes olid siis juba oma Ahod, Linnankoskid, Leinod jt., kui meie kirjanduskultuur oli alles tekkimas. Need olid mehed, kes suutsid tabada soome talupoja hinge, ja kui siis Soomes õppivad või õppinud eestlased neid tõlkisid eesti keelde, siis osutusid need teoseiks, mis leidsid vastukõla ka meie inimeses — samas talupoja-rahvas. Ei saa unustada ka seda, et Helsingi ülikool oli õppekohaks mitmele eesti kirjanduseharrastajale ja keelemehele siis, kui meie omal kirjandusel veel polnud õiget kaalu. Mis ime siis, kui need isegi sattusid vaimustusse sealsest ja tegid kodumaale tulles selle heaks ka veendunult tasandustööd. See töö on jätkunud osalt tänapäevani. Aga kus on Tartu ülikooli Soome rännanud kasvandikud? Üksikud semestri siin viibinud üliõpilased! Sellest järeldus: meil ei maksaks närvi tseda; kui meie kirjandus suudab anda väärtusi, mis ka soome lugejale tekitab tarbe lugemiseks, küllap siis meiegi raamatu järgi tekib tarvidus isenesest.

Siis lõpuks veel soomlase üldisest suhtumisest meisse ja nende poolt meile antavaist hinnanguist. Ka siin on end asjata ärritatud ja meie vahekordadesse kibedust puistatud. Arusaamatused tekivad siin enamasti sellest, et soomlane on oma rahvustundes teadlikum ja aktiivsem, meie aga sageli läheme sinna ennast veel mõõtma, võrdlema. Meil on mõnigi vanema generatsiooni hõimutegelane, kes oma kõnet algab: — „oleme pöpsid teie kõrval!“ Pole siis ime, et meie mõnikord oma ebaleva suhtumisega ise oma asjasse tekitame soomlaseski teatava kahtlus-tunde. On ka öeldud, et suur mass Soomes tunneb meid vähe ja suhtub meisse ükskõikselt, võibolla isegi vaenulikult. Kuid kui võtta keskmine eestlane, palju siis teab tema Soomest, ja kui võrd soe on tema suhtumine vennas-rahvasse? Selleks pole meil mingeid näiteid. Olen omal ajal viibinud Raja-Karjalas ligi kaks ja pool kuud võhivõõrana ja alguses ka keeleoskamatuna. Kohtasin seal külainimesi ja haritlasi; puutusin kokku küll ka inimestega, kellel polnud Eestist ja eesti rahvast kuigi selget kujutlust, kuid ma ei või nimetada ühtki juhtu, kus mind oleks koheldud halvasti või üleolevalt. Sedasama võin öelda Põhja-Soome ja Helsingi kohta.

Kui eelnevais ridades on osutatud peamiselt meie endi vigadele, siis seda päris teadlikult sellepärast, et liitlasele tuleb peale vastaspoole tunda põhjalikult ka ise oma vigu. Eesti-Soome sõbralik koostöö ei ole ju mingi luksuse, mis on loodud niisama silmailuks ja mille siis, kui tuju tuleb, võime jälle puruks taguda. Eesti-Soome lähenemismõte ja tuleviku-koostöö on kahe iseseisvusele jõudnud soome-ugri rahva endahoiu mõte, oma kultuurikolde ehitamise mõte, kahe võõrasrahvaste mere — slaavlaste ja germaanlaste vahel. Üht viisi ähvardavad on need kaks eri maailma meile mõlemad ja sellepärast ei maksa ka soomlasil luua asjatuid illusioone sakslastega sõbrustades. Selleks, et luua tugevat liitu kahe soome sugu rahva vahel, on tarvilik kõigepealt, et nende rahvaste juhtiv element, haritlaskond, juba varakult satuks isikliku sõpruse vahekorda. Seda teed on seni käidud ja see on ainuke õige tee ka tulevikus, sest nooruses sõlmitud sidemed määravad inimeste üksteisesse suhtumise sageli kogu eluks. Kui sel teel on astunud valesamme, siis on meie mõlema kohus neid parandada, kuid lõhkumine oleks lubamatu. See on ju väga tervitatav, kui ka vanemad tegelased omavahel sidet loovad, kuid tuleviku suundi määravad ikkagi järelkasvavad põlvned; see on juba bioloogiline paratamatus.

Mõtteid mõnest rahvuskultuuri küsimusest.*

JOH. AAVIK.

Praegu valitseb meil rahvuslik suund ja tendents, koguni ametlikult — ükskord ometi. Kuid sel rahvuslusel on see viga, et see esiteks ei ole üksikuil rahvaliikmeil ja üldse suures massis küllalt tihe, teiseks mitte küllalt sügav ja spontaanne, vaid enam väline ja pinnaline, — nagu mingi riie, mis valitsev mood on ette kirjutand.

*

Eestlaste suurim viga on *tiheduse puudus mõtlemises*, mingi intellekti hõredus, mis teatavaid peenusi ei näe ega tungi küllalt sügavusse. Sellega ühenduses on ka mingisugune ükskõiksus ja tuimus. Kas see ükskõiksus tuleb mõtlemise hõredusest, või johtub viimane sellest ükskõiksusest — see jäetagu siin lahtiseks. Igatahes on eestlased läbistikku võttes üldküsimumste, ideede, põhimõttele, ideoloogiliste asjade ja veendumuste vastu ükskõiksemad ning tuimemad kui lätlased ja isegi kui meie põhjapoolsemad naabrid soomlased, kelt õigupoolest ootaks veel suuremat ükskõiksust ja tuimust.

*

See vaimne ükskõiksus ja mõtlemishõredus teeb, et meil üldse, eriti ideelisis asjus on nii vähe iseseisvat mõtlemist. Meil ei osata ega *juletagi iseseisvalt mõelda*. Meil ei osata ega juleta mingit uut ideed ja vaadet välja koorida, välja abstraherida meie omist oludest, meie oma

*) Autori kirjaviis muutmata. — Toim.

rahva ning riigi olukorrast, vaid võetakse kõik mujalt, Lääne- või Ida-Euroopast. Nii saadi omal ajal Venemaalt sotsialistlikke kalduvusi ja sellele lähenevat modernitsevat vabameelsust, mida viimast tänapäevani põeb keskurite kiht meie haritlaskonnas ning paljude õpetajate, kirjanike ja avalike tegelaste hulgas. Ja isegi meie praegune rahvuslus on saand mujalt tõuget. Sellest ka ta hõredus.

*

Esitage eestlastele mingi uus idee, mille teostamine oleks väga kasulik ja tarviline meie rahvale ja rahvusele — te ei leia kuigi palju poolehoidu, isegi mitte arusaamist sel juhtumil, kui seda ideed ei propageerita ka mingi suurrahva juures, Lääne- või Ida-Euroopas, nimelt eriti Saksa- ja Venemaal. Teiselt poolt meile kahjulikud ideed, kui neid aga sääl propageeritakse ja kui need sääl on moes, leiavad meie haritlaskonnas väga hõlpsasti pinda.

*

Oma iseseisvuse aja kestel pole meie paljudes küsimustes veel jõudnud sisuni. Haarame sageli laiu mõtteid, harrastame fraase, uhkeldame välisvormidega ning teeme fassaade sisu arvel. Kuna jõuame nii viisi oma elujõudude juurteni, mõtlemises sünteesini ja toiminguis süsteemini?

*

Kui meil oleks rohkem peent arusaamist rahvusasjast ja tõsist, sügavat huvi selle vastu — peenema mõtlemisvõime ja peenema tundluse tagajärjel, milliseid omadusi meil kahjuks on vähe —, siis edeneks meil näiteks nimede eestistamine hoopis suurema hooga ja see oleks juba ammu, palju varemini hoogu võtnud. Mõtlemishõredus, tuimus! Šablooniline mõtlemine!

*

Keele arendamisalal on esile toodud uus idee: tüvisõnade ja isegi sõnavormide kunstlik loomine. See on niisugusena, nii laias ulatuses mõelduna tõepoolest midagi hoopis uut ja enneolematut elavate keelte ajaloos. Selle abil saaks eesti keeles täita rea lünki, parandada hulga puudusi ja teha temast ühe peenima mõtteväljendamis-vahendi. Eesti keel võiks selle abil ületada lühikeses ajas läti ja soome keele.¹

Aga kuna seda ideed ei propageerita Saksas ega Venes, siis ei leia see ka Eestis tarvilist arusaamist ega poolehoidu, vaid, vastupidi, koguni vaenulisve. Eesti mõtlemishõredus ja tuimus tahab, et eesti keel jääks läti ja soome keelele alati järele lonkama.

*

Meie rahvusliku ideoloogia hõredus ilmneb muuseas eriti just suhtumises keelele: meil ei ole veel jõutud arusaamiseni keele suurest tähtsusest rahvuskultuuris. Meie avalik arvamine ja isegi valitsuse mõtlemine on seni jõudnud alles nii kaugemale, et meil ikka peab olema eesti

¹ Nii mõnegi sõna suhtes ongi seda juba saavutatud.

keel. Kuid missugune see eesti keel on, see enam ei huvita. Et see oleks arenend, rikas, peen, ja et meie haritlaskond, meie noorsugu seda korralikult ning korrektset oskaks, sellest nõudest arusaamiseni ei ole meil veel mitte jõutud.

*

Selle põhimõtte ja nõude vastu, et eesti keel saaks igapidi väärtuslikuks kultuurkeeleks ja et selle oskus tõuseks võimalikult kiiresti kõrge tasemeni kogu rahva seas —, on ükskõiksed ka paljud meie õpetajad, kes ometi peaksid seda noorsoole õpetama ja temale selle oskuses eeskujuna andma. Isegi emakeele õpetajate hulgas leidub niisuguseid.

*

Emakeele (eesti keele) õppekavad on meil suurte kultuurrahvaste emakeele õppekavade vaimus ja suunas koostatud, suurrahvaste, kellele keeled on väljakujunenud ning kindlad ja kus keeleoskus on kaugelt kõrgem ja nagu iseenesest nakkav ning kus on palju suuri ilukirjanikke ja väärtuslikke ilukirjanduslikke teoseid. Nende eeskujul on ka meie koolides emakeele õppekavad ülekoormatud ilukirjandusega, kuna keelele on antud liig vähe ruumi. Ometi nõuaksid meie keele erilised olud — kirjakeele üldine nõrk oskamine (vigadega rääkimine ja kirjutamine) — emakeele palju intensiivsemat õpetamist ja õigekeelsuslikku viljelemist kui vanade kultuurrahvaste juures. Kuid seda ei tehta, vaid meil õpetatakse emakeele õigekeelsust peaaegu niisama vähe kui vanade ja suurte kultuurrahvaste juures, kus keele oskus õpilasile iseenesest külge hakkab korrektset keeles ilmuva kirjanduse lugemisest ja haritlaste korrektse kõnekeele kuulmisest.

*

Selle tagajärg on, et kirjandus puhutakse ülemääraselt üles, ülehinnatakse väärtuslikumaks kui ta tõepoolest on ja keel ning selle õigekeelsus jäetakse hooletusse. Seesuguste emakeele kavade ja õppemetoodide juures ei omanda isegi gümnaasiumi lõpetajad kunagi korralikku, korrektset eesti keelt ja kogu meie haritlaskond jääb igavesti puuduliku ning virgese keeleoskusega. Järelikult rahvus ilma korraliku rahvuskeele oskusest!

Kõik see võib olla vaid hõreda rahvusideoloogia ja puuduliku rahvuspoliitika tagajärg.

*

Võib kindlasti oletada, et ka muudel aladel, näiteks majanduse — põllunduse ja tööstuse alal esineb samasuguseid vigu ja vastuoksusi, mille põhijured peituvad mainitud ja toonitatud mõtlemise hõreduses, peenema mõtlemisvõime puuduses ja teatava ükskõiksuse ning tuimuse joonel.

*

Kui eesti haritlaskonnal oleks rohkem arusaamist ja mõtlemise peenust, siis oleks ka suhtumine teine meie praegusele eesti ilukirjandusele ja niihästi kogu uuem ilukirjandus üldiselt kui ka eriti mõned prae-

gused suurused oleksid siis kaugelt vähem hinnatud. See sunniks siis ilukirjanduse taset märgatavalt tõusma.

*

Me edeneme, aga me edeneme liig pikkamisi. Mõnel alal oleks soovitatav, et see toimuks kiiremini.

*

Iseseisva mõtlemise nõrkus tegi, et Eesti iseseisvuse esimesel aastakümnel meil püüti omandada ja tegelikult maksma panna kõiksugu välismaisi pedagoogilisi moodsusi ja selle mõjul ning tagajärjel meie algkool üleliigselt ära metooditseti, nii et kooli hariduslikud tulemused selle all kannatasid ja osalt praegu veel kannatavad. Kui oleks olnud rohkem iseseisvust ning peenust mõtlemises, siis oleks aru saadud, mis kõigis neis moodustes oli eluvõrast või lihtselt snoblikku, ja siis oleks meil rahvaharidust juhitud hoopis mõistlikumas vaimus ning suunas ja selle tase oleks praegu märgatavalt kõrgem.

*

Eesti rahvas on poliitiliselt iseseisev. Millal saab ta ka mõtlemise poolest iseseisvaks?

*

Praegune valitsev isamaaline ja rahvuslik suund on kaasa toonud, et püütakse tahtlikult eelistada ja ülistada kõike, mis on eesti. Sellega tahetakse vähendada ning kaotada seda *alaväärsuse* tunnet, milles arvatakse peituvat eestlaste endist ja suurel määral ka praegust rahvustunde nõrkust. Kuid niisugusel kõige eesti huupi ja pimesi ülistamisel ja seetõttu ülehindamisel (mis muide on sageli vaid pääliskaudne sõnadetege mine ilma tõsise asjatundmiseta ja veendumuseta) on ka oma halvad küljed: see pimestab meid nägema oma puudusi ja neid parandama. See on koguni kardetav: kuna me eneserahulolemises kinume, töötavad meie naabrid agarasti ja jõuavad meist ette.

*

Ja see sünnib kahtlemata siis, kui me mõtleme: me oleme targemad ja tublimad kui soomlased ja lätlased; need pole midagi meiega võrreldes. Niisuguseid ütlusi kuuldus meil ennegi, eriti sageli aga kuuleb neid viimasel ajal.

*

Alaväärsuse tunde kaotamine ja rahvusliku uhkuse tõstmine peab ka põhjenema ehtsete rahvuslike väärtuste evimises, aga mitte tühjade kottide püstiupitamises. Näidake meile ehtseid saavutusi, loogem tõelisi kultuurväärtusi.

*

Meil tuleb hoolega silmas pidada ja otse armukadedalt jälgida, mida meie naabrid lätlased ja soomlased teevad nii ainlise kui vaimse kultuuri erialadel, nägemaks, kus nad meid on ületanud, ja siis püüdma

neid neis saavutada ja võimalikult koguni ületada. Kahjuks nii ei toimita meil kuigi palju. Meil teatakse isegi asjaomaseis ringkonnis üldiselt vähe, mida tehakse ning saavutatakse näiteks Lätis.

*

Teatav rahvuslik enesekriitika on hädatarviline. Me peame aru saama ning teadlikud olema oma puudustest ja nõrkustest, siis hakkame ka neid parandama. Oma rumaluse mõistmine on juba tarkuse algus.

*

Olen seda kusagil varem ütelnud ja kordan siin veel: oma rahvustunnet ja rahvuslikku uhkust peame ammutama mitte minevikust ja isegi mitte nii olevikust kui palju enam tulevikust, see on sellest veendumusest, et ükskord Eesti areneb veel paljugi kõrgemale kui praegu. Meid peab veel kõige rohkem täitma rahvustunde ja vaimustusega kujutelm sellest, milleks Eesti ükskord võib ja peab saama oma majanduse, keele, kirjanduse ja üldse oma kultuurilise ja võibolla isegi poliitilise olukorra poolest.

ERK

ÜLD-, MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

1936

Ilmub 10 numbrit

Väljaandja: **TALLINNA EESTI RAHVUSLASTE KLUBI**

Tellimishind kr. 3.— aastas, kr. 1.70 poolaastas, palutakse maksta ajakirja „ERK“ posti jooksvale arvele nr. 131 või ERK-i toimetusse: Tallinn, Estoonia pst. 15–3.

ERK-i töönurk.

Meie kodade süsteemi puudusi ja arengu väljavaateid.

J. VILMS.

(Tall. ERK-is 25. 03. 36 avalikul koosolekul peetud referaat.)

Uueks ühiskonna organiseerimise aluseks on Eestis võetud kutsealaline korraldamine või kodade süsteem. Kodade arv on tõusnud juba 12. Kavatsusel ja juba eelnõudena on veel rida teisi. Kuna igal süsteemil on omad tunnused, ülesanded, otstarve, teooria ja praktika, siis on tarvilik peatuda lähemalt meie kodade arengu juures.

Kui selgus erakondade ühekülgsus, hakati meil eriti paar aastat tagasi uusi võimalusi otsima, kuidas organiseerida kodanikke nii, et need organisatsioonid sobiksid ka riiklikku raami. Kuna kodade ajalugu juba üle 100 aasta vana, on nad tarvitusel pea kõigis kultuurriiges juba pike-mat aega ja isegi kui korporatsioonid on mõnel pool nn. korporatiivse riigikorralduse aluseks, siis on loomulik, et valitsusvõimud jäid peatuma kodade süsteemi juures. Koda ei ole midagi muud, kui sunduslik ametiühing, millel avalikõiguslik iseloom. Iga ametiühing on kodanike majanduslik-sotsiaalse huvigrupi koondamine, mis korraldab selle erilist sotsiaalset funktsiooni.

Praegu on olemas Kaubandus-tööstuskoda, Põllutöökoda, Kodumajanduskoda, Majaomanikek., Ühistegevuskoda, Kalanduskoda kui puhtmajanduslikud kodad. Viimased kuus koda on majanduskutseliste huvide korraldused: inseneride, arstide, rohuteadlaste, loomaarstide, agronoomide ja meierite kodad.

Mainitud kodadest on üks (Kaub.-tööst.-koda) asutatud 1924. aastal, Põllutöökoda 1931. a., kuna kolm koda on 1934., kuus — 1935. a. ja üks 1936. a., s. o. kõik viimase aja sünnitused. (Kodadega võrdsed organisatsioonid nagu kirik, advokaatide nõukogu jt. on jäetud siin kõrvale.)

Kodade valijate arv või koosseisu (mitte organite) suurus on mitmesugune. Järjekord vähenevalt on järgmine (arvud on ligikaudsed, kuna nad on muutuvad):

<i>Põllutöökoda</i>	— 120.000	<i>Ühistegevusk.</i>	— 2.500
<i>Kodumajandusk.</i>	— 20.000	(3000 organisatsiooni)	
(organisatsioonide liikmete maksimaalne arv)		<i>Arstidekoda</i>	— 930
<i>Majaomanikek.</i>	— 15.000	<i>Inseneridek.</i>	— 600
(25.000 maja linnades ja ale-vites)		<i>Rohuteadlastek.</i>	— 350
<i>Kalanduskoda</i>	— 8.000	<i>Meieritekoda</i>	— 300
<i>Kaub.-tööst.-k.</i>	— 7.000	<i>Loomaarstidek.</i>	— 200
(14.000 maksjat)		<i>Agronoomidek.</i>	— 170

Elmine koosseisu loetelu on iseenesest võrdlusena huvitav, kuna ta näitab sotsiaalse ning majandusliku funktsiooni üheväärsust, vaatamata isikute arvule, kes sel alal töötavad. Nagu näha, on isegi 170 inimest olnud väärilised saama koda. Majanduslik-kutselised kojad on eranditult siiaamaani alla 1000 liikmega.

Kodadest osavõtu alus on kõigil kas ettevõtte, majanduslik teotsemine, nagu puht-majanduslikes kodades, või kutseline majanduslik tegevus isegi koos nõutava eelpraktikaga (majanduslik-kutselised kojad). *Seega ei ole kutseoskus ilma tegutsemiseta või ilma majandus-sotsiaalse erilise funktsiooni iseloomuta mitte kodade moodustamise aluseks.*

Kodade organite volituste kestus on kolm aastat ühel, neli aastat kuuel ning viis aastat viiel koyal. Ainult Ühistegevuskoda ja Kaubandus-tööstuskoda valivad oma väheseid juhtivaid organeid täis-kogust — esimene 1 aastaks ja teine 2 aastaks. Nagu näha, on enamikul kodadest juhtivad organid võrreldes seltskondlike organisatsioonidega väga pika volituste kestusega.

Sektsioonid on ette nähtud Inseneridekojal — 5 sektsiooni, Ühistegevuskojal — 5 sekts., Kaubandus-tööstuskojal — 6 sekts. ja Kodumajanduskojal, kus nende arv on veel lahtine.

Osakondi võivad asutada kõik puhtmajanduslikud kojad peale Kalanduskoja ja majanduskutselistest kodadest ainult arstide ja rohuteadlaste kojad.

Nõukogude liikmete arv kõigub 20 liikmest kuni 72. Juhatuste liikmete arv tavaline.

Distiplinaar-kohus on ette nähtud ainult kuuel majanduskutselisel koyal. Juurdevalitavad liikmed on võimalikud vaid Põllutöö- ja Kodumajanduskojal, mõlemal kuni 10 liiget.

Seltskondlike organisatsioonide osavõtt kodade tööst on ette nähtud vaid Põllutöökojal ja nimelt kohalikes osakondades resp. konventides. Kodade valimise moodus on peale Ühistegevus- ja Kodumajanduskoja, kus see toimub organisatsioonide poolt, igal pool üldvalimistega.

Kodade puudusi.

Eespool selgus, et kodade asutamisel ei ole mõõduandev olnud koosseisu suurus, vaid rahvaelu tunnustatud üldtähtsusega funktsioon. Sellest seisukohast on tähtis küsimus: kas meie kodade arv (12) haarab juba kõiki tähtsamaid rahvaelu funktsioone või mitte?

Kui kodade süsteem on uueks ühiskonna organiseerimise aluseks, siis tuleks loomulikult selgitada need erilised funktsioonid, mis iga rahvas omab, täies ulatuses. Mõnel pool on see küsimus juba enam-vähem põhjalikult läbi töötatud, nagu Itaalias, Portugalis, Hispaanias, osalt ka Saksas ja Austrias. Seal on välja kujunenud kindlad suuremate rahva elualade korraldused, mis näitavad nende maade omapärast majanduslikku või kultuurilist arengut ja millest on tingitud funktsioonide nimistu.

Näitena võiksime kõigepealt tuua Itaalia, kus ühiskonna uut korraldust juba hulk aastaid (vähemalt 8. a.) ette valmistati ja alles 1934. a. korporatsioonide seadusega lõplikult fikseeriti, vaatamata sellele, et nn. „korporatiivne“ riigi alus juba 1926. aastal vastu võeti.

Väljakujunenud korra järele on seal nüüd umbes 1201 mitmesugust ülemaalist erifunktsionaalset organisatsiooni, kuna enne oli neid 600 võrra enam. Neist 1201 on 1052 vabakutseliste ja kunstiliste, ülejäänud 149 aga majanduslikku laadi, millest 140 kannab nn. föderatsiooni nime-tust. Viimased oma koosseisu, ilme, korralduse ja ülesannete poolest *vastavad pea täielikult meie koja mõistele*. Seega võime öelda, et Itaalias on 140 koda, igaüks erilise funktsiooniga. Peale selle veel 1052 vaimlise ala funktsiooni.

Mainitud 143 koda on koondatud üheksasse ühiskotta, nn. konföderatsiooni ja nimelt põllumajanduslike ettevõtete konf. 4, põllutöövõtjate konf. 4, tööstusettevõt-jate konf. 45, palgatöölise konf. 20, kaubandusettevõtete konf. 37, kaubandusamet-nike konf. 5, krediidi- ja kindlustuse konf. 13, nende palgalised 4 ja ühistegevuse konf. 8 föderatsiooniga.

Umbes sama ühiskondlik korraldus on ka Hispaanias ja Portugalis. Kuna mai-nitud Itaalia ja teiste erikorraldused pole sisuliselt muud kui ametiühingud või selle-laadilised seltsid, mille arv Eestiski on väga suur (iga saja inimese kohta üks selts!), siis selgub, et iga rahva tegevus jaguneb vähemalt sadadesse ja isegi tuhan-deni küündivatesse alafunktsioonidesse. Alafunktsioonid omakorda ühinevad suurte, näit. põllumajanduslike, tööstuse ja teiste alade järele, millede arv on umbes 10—30 vahel, kui jaotust veidi enam eritleda (vt. eelmainitud Itaalia konföderatsioonid ja allpool nn. korporatsioonide või „ühiskodade“ küsimus).

Kuna meie kojad kannavad ametiühingulist ilmet, siis on päevselge, et nende arv — 12 — ei saa sisaldada endas kuigi palju erifunktsioone. Kuigi mõni koda, näit. Kaubandustööstuskoda, näib haaravat oma alla suuri ja mahukaid alasid, on meie kodade seesmine konstruktsioon vähe soodus erifunktsiooni vabaks arenemiseks, millest pikemalt edaspidi.

Ilma siinkohal uute vajaliste kodade resp. erifunktsioonide arvu üksikasjalisel loendamata võiksime mainida ainult seda, et ilma oma korralduseta on näit. jäänud 930 arsti kõrval 417 öde ja velskerit, 197 hambaarsti, 364 ämmaemandat, 152 mas-seerijat; edasi 350 rohuteadlase kõrval 240 apteegi abijõudu, inseneride koja kõrval mitusada tehnikut; edasi muil aladel metsateadlased, geodeedid, majandusteadlased, mesindus- ja väikeaiandus, kunsti- ja kirjandusrahvas, tuhanded autojuhid, kultuur-tehnikud, mitmesugused agendid jne. jne. Peale selle veel kojad, millest räägitakse ammu ja mis veel pole ellu astunud, nagu mitmesuguste tööliste, ametnikkude, õpe-tajate, käsitööstuse ja teised kojad. Veel oleks umbes vaja 20—25 koda, kui aga Kaubandus-tööstuskoda ümber korraldada, siis umbes 40—50 koda. Üldse oleks Eestis siis umbes 60—65 koda.

Eespool mainitud ja mainimata isikute rühmad, kellel on täiesti väljakujunenud erifunktsionaalne iseloom, kellede arv ulatub tihti üle mitme tuhande, on õigustatud saama oma korraldust! *Koda ei ole mingi eesõigus, vaid organiseerimise alus!* Seepärast ei ole tähtis töörühma kuuluvate isikute arv, mis on praeguste kodade juures isegi alla 200! Kui koja saab üks liik, ei saa teist ega kolmandat jätta ilma!

Kui meie kodade süsteem jääb seisma poolel teel, siis tekib rahul-olematuse õigustunde seisukohalt. Edasi tekib sisemine hõõrumine selle läbi, et üks sotsiaalne grupp saab sundusliku üleriigilise korralduse koja läbi oma ala korraldamise, enesekaitse ja pealetungi mõttes suurema löögijõu kui teine ala, millega tema kokku puutub ja mis koda ei saa. Sotsiaalsete vahekordade *tasakaal* on rikutud, mis seni kodade puudumisel

oli stabiliseerunud. Tekib põhjendatud vastuvool ja süsteem sööb iseenda!

Igal süsteemil on sisemine loogika. Üks samm nõuab järgmist: kui juba, siis lõpuni ja korralikult!

Kodade konstruktsiooni puudusi.

Pikk organite valitsusaeg. Nagu kodade asutamine uutele rahva tööühmadel seisab kinni mingisuguse paisu taga, nii on puudulik ka nende sisemine ehitus. Volituste kestuse aeg kodades, kõikides enamikus 4—5 aasta ümber, on täiskogule enam-vähem kohane; sest üldvalimisi tiheimini teha on tülikas. Halb on aga see, et peale kahe koja ka juhatused valitakse kõigil kodadel samaks ajaks. Meie seltskondlikus elus, milles on meil Eestis kahtlemata suured kogemused, valime juhatusi harilikult iga aasta uuesti. Kui see on tülikana tundunud, siis on mõnel pool ainult osa juhatusliikmeid volituste vanuse järjekorras ümbervalitavad. Miks säärane tihe valimine? Seepärast, et juhatust uuesti ümber korraldades saab viimane värsket verd, ei kivine, on kontaktis seltsis valitavate vooludega, suureneb tööind, ilmub enam vaba võistlust jm. Täiesti asjata on aga kodade juhatused moodustada nii kivinenult, sest nende sagedam ümbervalimine (soovitav osade kaupa) ei teeks mingit raskust!

Kodade kontakti puudumine muu seltskonnaga saab paratamatuks ka teisel põhjusel. Nimelt on kodadel juurdevalitavaid liikmeid kõigest kahel, kuna seltskondlike organisatsioonide koostöö on ette nähtud ainult ühes, s.o. Põllutöökojas. Lugu seisab selles, et kodade kõrval püsivad endised kohalikud ja ülemaalsed liidud (ainult rohuteadlased sulgesid oma keskliidu). Selle tõttu jääb vaba seltskondlik algatus püsima, on oma organite mõttes elavam, vabam, enam kontaktis jooksva eluga jne., mis kontrasti kodadega suurendab. Ei ole võetud eeskuju kodade üle saajaaastasest kogemusrikkast ajaloost, kus on juurdevalitavad liikmed või kus kaubanduskodadel on näit. kontakti loomiseks nn. „korrespondeerivad liikmed“. Nende arv on Prantsusmaal ja Kreekas seadusega määratud mitte üle koja liikmete arvu. Hispaanias, Rumeenias ja Tšehhoslovakkias $\frac{1}{3}$ koja liikmete arvust, Jugoslaavias on aga see arv piiramata. Meie Kaubandustööstuskoda püüab seda viga parandada nn. „usaldusmeestega“ kohtadel. Auliikmete instituut puudub seadustes täielikult (Majaomanike koda on juba siiski ühe valinud).

Seega näeme, et enamikul kodadest on kaldumus halva konstruktsiooni tõttu omada kivinenud ja bürokraatlikku vaimu, võrreldes painduvate seltskondlike ülemaaliste liitudega.

Sektsioonide puudusi.

Kui kusagil organisatsioonis luuakse eritoimkondi, komisjone või sektsioone, siis on need sisuliselt eriülesannete või erifunktsiooni korraldamiseks. Kaubandustööstuskoja seaduses esinevad aga säärased sektsioonid, nagu: suurtööstuse sekts., kesk- ja väiketööstuse s., suur- ja kesk-

kaubanduse s. ja väikekaubanduse sektsioon. Siin on sektsiooni alus mitte enam funktsioon, vaid ettevõtte suurus, s.o. palgaliste arv ja jõumasinad! Mitte keemia-, puu-, vilja-, mineraalide, tekstiil- jne. tööstuse või kaubanduse erialad ehk funktsioonid ei ole mõõduandvad sektsioonide loomiseks, vaid maksimumäärad ja patent ettevõtte suuruse järele. Ühistegevus- ja Inseneridekojas on siiski funktsioon sektsioonide määraja. Seisukord on K.-tööstuskojas selles suhtes täiesti anormaalne, kuna iga tööstuse ja kaubanduse funktsioon on killustatud kahte sektsiooni.

Kuna teistes kodades on funktsioonide korraldamine tehtud otsekohe koja ülesandeks, puudub K.-tööstuskojal mainitud sektsioonides nende ülesannete loetelu. Nende ülesannete piirid olenevad koja peakoosolekust. Kui aga paratamatult kerkivad üles erifunktsionaalsed küsimused, koostatakse *ad hoc* komisjonid vastavalt ettevõtte sektsiooni kuuluvuse järele. Erifunktsionaalsuse nõue pani end elus niivõrd maksma, et K.-tööstuskoja juhatuskirjas ettenähtud alalised komisjonid ei osutunud kõik eluliseks, vaid pidid aset andma funktsionaalsele põhimõttele oma korralduses. Nende loomine toimub vaid suurema ulatusega küsimuste puhul. Erifunktsionaalsetes kaubanduse ja tööstuse huvide ja alade korraldamise küsimusis loevad K.-tööstuskoja juhtivad jõud end vahetalitajaks, mitte aga algatajaks.

Eelöeldust selgub, et erifunktsionaalne korraldus kaubanduse ja tööstuse alal on puudulik ja alade liiga suure mahutuse tõttu näib käivat ühele tsentraliseeritud kojale üle jõu.

Järgmine sektsioonide puudus on nende liigne sõltuvus vastava koja üldorganitest. Tegelikult ei ole sektsioonil nimetamisväärsset autonoomsust, kuna nende eelarved, otsused jm. kuuluvad harilikult üldorganite kinnitamisele ja oma otsused saavad nad teha teatavaks avalikkusele vaid koja üldorganite kaudu, kes neid võib ka kinni pidada või seisma panna. Ainult pika sekelduse järgi on neid võimalik koja üldotsusele juurde lisada (K.-tööstuskojas ja Ühistegevuskojas; Inseneridekojas puudub ka see).

Seega on meie kodade sektsioonid õiguslikult viidud *komisjonide* tasemele. Kui silmas pidada, et meie kodade sektsioonid, eriti K.-tööstuskojas, on laia ulatusega oma alade suuruse ja mitmekesisuse tõttu, on isegi üksteisega vastuolus (vt. allpool), siis selgub, et meie kodade sektsioonid on asetatud täitsa ilmaaegselt kodade üldorganite *hoolekande* alla. See tekitab asjata teravusi, takistab tööd ja koormab koja keskorganeid küsimustega, mis teinekord nende liikmetele hoopis võõrad otsustamiseks! Praegusel korral peab koja üldorganite väikesearvuline juhatus neid mitmekesiseid küsimusi otsustama. Palju mõistlikum ja otstarbekam oleks, kui vastavad sektsioonid oleksid võimalikult autonoomsed või koguni iseseisvad kojad, kellede üle oleks ühine katus, teatavate naaberlade nn. „*ühiskoda*“ üldiste küsimuste otsustamiseks. Näit. Itaalia konföderatsioonid (ühiskojad) ei sega end paljudesse nende alla kuuluvate kodade otsustamisse üldse mitte.

Heterogeenseid elemente ühes kojas. Sektsoonide olemasolu ühes kojas muutub aga veel problemaatilisemaks, kui ühe koja alla autoritaarselt (nagu nägime eespool) on koondatud funktsioonid, millede huvid tihti vastukäivad. Näit. K.-tööstuskoja alla kuulub suurtööstus ühelt poolt ja kaubandus ning väiketööstus, koguni osa käsitööstusest teiselt poolt, mille vastuolusid ajakirjanduses, kongressidel ja mujal sageli aru-

tatakse. Umbes sama näeme ühistegevuskogas, kus juba käib võitlus valimistel kahe erirühma vahel. Ses mõttes näivad Inseneridekoja sektiioonid olevat kõige loomulikumad. Üldse on sektiioonid mõeldavad ja kohased täiesti homogeense koja koosseisu puhul funktsioonide väiksemate erivarjundite korraldamiseks. Sel korral on loomulik ka nende täielik olenevus koja üldorganitest.

Praegu paistab kodade sektiioonide olemasolu küll rohkem arusaamatusena ega täida nad korralikult neile pandud lootusi.

Ühiskondlike kohustuste puudumine.

Kuna meie kodad kannavad ametiühingulist ilmet, on viimastest tegelikult võrsunudki, saades ainult sundusliku ja avalikõigusliku laadi, siis onlavad nad ka kõiki ametiühingulisi puudusi. Iga ametiühing on teatava huvirühma omakaitse korralduse organisatsioon. Kasvades ja arenedes vanas klassivõitluse vaimus, ei olnud neis mingit viibet ühiskondlikele kohustusele, mis peale pandud igale ühiskonna liikmele, seda enam mõnele rühmale. Liikmete distsiplineerimiseks eeskätt omahuvides, vähem kasvatuseks ühiskondlikus mõttes, on ette nähtud, nagu seda ütleb juba nimi, „*distsiplinaar-kohus*“, kuid ainult kõigil kuuel majandus-kutselisel kojalt.

Ainukese erandina seisab Põllutöökoda (!), mille seaduses § 3 p. 9—13 loendatakse kohustused, mis koda peaks tegema ühiskondlikus, olgugi kitsamas maaelu mõttes. Siin on mainitud „omaabi organiseerimine“, „sotsiaalsete vahekordade leplik lahendamine“, „maaelu ja kodu kaunimaks ja kultuursemaks muutmine“, „maanoorsoo kasvatamine isamaalises vaimus“, „sisekolonisatsioon“ jm. Analoogilised ülesanded kogu rahva ja üldsuse mõttes puuduvad teistel kodadel, isegi Kodumajandus- ja Ühistegevuskojal, mis muide algatatud idealistlikkude ringkondade poolt. „Solidaarsete koostöö“ vajadust teiste kutsetega on mainitud ainult Kodumajandus- ja Kalanduskoja seaduses (§ 1—2). Muidu seisab aga kindlalt juhtival kohal omahuvi ja enesekaitse!

Võime öelda, et praeguse kodade süsteemi korraldamisega oleme organiseerimas kihirühmi tugevaks võitlusrühmadeks, mis klassivõitlust ei pehmenda, vaid kõvendab.

Kokkuvõte ja järeldusi.

Eelmiste arutluste järele võiksime kõige õnnestunumaks kojaks, vaatamata mõnele puudusele, nimetada Põllutöökoda. See oma 72 osakonna, seltskondliku kontakti, ühiskondlikkude kohustuste jm. mõttes töötab vististi küll riiklikult kõige otstarbekohasemalt. Üldiselt aga on meie kodad nagu ühe vitsaga lõõdud. Nende arenemine on käinud mitte plaanikindla skeemi, vaid juhusliku, eriti K.-tööstuskoja, hiljem Inseneride- ja Arstide koja eeskuju kaudu. Mitte plaanikindel juhtimine keskkohast meie rahva organiseerimises uutal alustel ei ole loonud kodusid, vaid üksikute asjasthuvitatute enesealgatus. Sellest plaanikindluse puudusest samuti vead konstruktsioonis.

Kuidas nüüd edasi? Rahvahääletuse läbiminekuaga on kindlustatud kodade kui korporatiivsete asutiste esindus rahvaesinduse II kojas. Kes saab seal esinduse? Kas ei oleks vajalik enne kaaluda meie rahva tähtsaimaid funktsioone, või neid enne korralikult organiseerida ja süstematiseerida, kui neile anda kätte suuremaid poliitilisi õigusi? Muidu tuleb välja, et „kes ees, see mees!“ See on aga tihti üpris juhuslik.

Veel enam arusaamatusi tekitab uute kodade loomise käik. Seni kui oli tege- mist seniloodud kodadega, kus esinevad selgelt eraldatavad funktsioonid ja nende kandjad kui homogeenised massid, olid kodade loomine kerge. Nüüd aga seisab uute kodade süünd mingisuguste jõudude või takistuste taga. Nagu näha, seisavad takis- tused lähemalt selles, et ei teata ega osata organiseerida mitmesuguseid heterogeen- seid või mitte täiesti homogeeniseid huvigruppe. Seniseid kodasid eeskujuna kasu- tada ei sobi.

Kuhu see virr-varr viia võib, selleks mõned näited.

Pikemat aega võideldi õpetajate koja konstruksiooni ümber. Algkooliõpetajate suur pere oleks soovinud üldorganite üleshitust sektsioonide puhul enam-vähem suh- telisel oma arvule. Arvult vähemad keskkooliõpetajad aga olid selle vastu ja nõudsid pariteetlikku alust. Umbusust tingitud võitlus üksteisega omahuvide kaitsel viivitab õpetajate koja ellukutumist seni ajani. Ometi oleks see omavaheline võitlus võinud täitsa olemata olla. Sest milleks sektsioonid, miks mitte iseseisvad kojad igale gru- pile? Või kui mitte täitsa iseseisvad kojad, siis täielikult autonoomsed sektsioonid! Üksikute nende mooduste vahel oleks võinud olla ühine koostöö organ „ühiskoda“ („konföderatsioon“ — itaalia mõttes) ühiste küsimuste arutamiseks. Sama küsimus on ametnikkude kodade loomisel suureks takistuseks. *Ollakse kinni mingisuguses paljude sektsioonide ja suurte kodade hüpnosis.* Ei julgeta millegipärast luua tuhan- dete liikmetega huvigruppidele erikodasid, kuid seejuures on juba loodud majandus- kutselised kojad 200—300 liikmega! Vististi takistab siin ka mõte: kuidas luua koostööd lähedalseivate gruppidega? Selle kohta puudub seisukoht ning haaratakse kinni suure koja mõttest paljude sektsioonidega, nende tegevust aga sealjuures auto- ritaarselt keskorganite võimuga takistades! Kus palju heterogeenset elementi, nagu riigi- ja omavalitsusteenistuses (näit. vaimu- ja füüsilise töö tegijad, raudtee-, metsa- jne. ametnikud ja teenijad), on otse kahjulik tegevuse siserahule ja tööle, kui neid endiste kodade eeskujul liita kokku!

Seni on kodasid meil loodud õnneks täiesti õigel s.o. funktsiooni põhimõttel. Põllumees, tööstur, arst, insener jne. said kojad. Meil ilmus aga kord projekt ühest ministeeriumist, kus koja loomise aluseks oli hoopis uus põhimõte: palgasaamine. *See oli töölistekoja eelnõu.* Kes on palgaline, olgu arst, tööstur, insener jne., oleks pidanud kuuluma sinna. See projekt kadus õnneks kohe, sest ta põhjenes vana proletaarse klassi- võitluse mentaliteedil. Tema ilmumine näitab aga, milline segadus meil valitseb kodade loomisel.

Sellevastu näeme töölisliikumises endas organiseerimist funktsio- naalsuse järele: nahatöölise, rätsepatöölise, tekstiiltöölise jt. ülemaa- lised liidud. Nende tekkimise põhjusi ja olemasolu peab töölistekodade asutamisel pidama silmas.

Sama segadust näitab üks teine eelnõu ja nimelt käsitööstust korral- dada tahtev „Meistrite ja õppinud tööliste koja seadus“. Selles on aluseks pandud kutsetunnistus või oskus. Kuna käsitööstus on majandusliku ettevõtluse ala ja mitte nn. „vabakutse“ nagu arst, insener, advokaat,

siis ei sobi kutseoskuse alus selle koja organiseerimises. Pealegi ei loo kutseoskus veel üksinda rahva tööühma, vaid temal põhjeneb sotsiaalse tegevuse iselaad. Käsitööstuse juures on see paratamatult seotud majanduslike ettevõtete, mis on lahkuminevad masinatööstusest. Viimast ei näe meie mitte kutseliste kodade juures, kuna siin arsti, inseneri, meieri, agronoomi jt. alade iseloom on juba igatüki omaette suur tervik, teaduslik-tehniline eriala. Kas palgaline või iseseisev, ei ole siin suure tähtsusega. Käsitööstuses ja teistes majanduslikes kodades on aga majanduslik erifunktsioon ettevõtte mõttes esikohal. Asjata on seepärast teha käsitööstusest mingisugust vabakutset. Meistrite jne. kodade eelnõu ei koonda nimelt ettevõtteid, vaid kutseoskust. Seetõttu lõhuks ta käsitööstuse terviku, kuna vajaliste tunnistustega on iseseisvas käsitööstuses vaid umbes $\frac{1}{5}$. Osa käsitööstust (suuremaid) on juba niikuinii K.-tööstuskoja all. Peale selle sunniks ta ühisesse sektsiooni ühise laua taha heterogeenseid elemente: 1) vabrikutöölise ja teised palgalised kokku ettevõtete omanikega, 2) meistrid ja õppinud töölised suurtööstusest ning käsitööstusest, kellele huvid on vastukäivad. Seda ei ole üheski teises majandusliku ettevõtte kojast, et palgalised oleksid koos pere-meestega! Kui see on õige, siis peaksid K.-tööstuskotta ja Põllutöökotta kuuluma ka sulased ja teenijad.

Eelmisest arutlusest selgub, et meie oma kodade arengus oleme jõudnud teatavasse ummikusse: kodasid on vähe, nagu eesõigustatult mõnele üksikule kihile. Nad on oma konstruktsioonilt ametlikud, bürokraatlikud, arengut isegi takistavad. Nad taotlevad kihihuvi. Kõvendavad ja edendavad pigemini klassivõitlust, kui vähendavad. Ilmuvad ebaõiged kodade loomise alused. Sellest kõigest võib areneda edaspidi pettumus, rahulolematuse ja kogu kodade süsteem on diskrediteeritud.

Õige koda peab: 1) *korraldama ühiskondlikku homogeenset erifunktsiooni*, 2) *koondama endas selle funktsiooni eriti majandusliku külje kogu tervikus*, 3) *omama sisemiselt elavamad ja liikuvamad konstruktsiooni oma organite mõttes*, 4) *panema rohkem rõhku ühiskondlikele kohustustele*, 5) *mitte omama eneses heterogeenseid osasid* ja 6) *sisaldama sektsioone vaid homogeensetes kodades*.

Sellest järgneb, et tuleb eelistada enam iseseisvaid kodasid. Nende vahel võib luua keskjuhatuse või ühiskoja. Kui ei saa rühmade väiksuse või mõnel muul põhjusel ühte erikoda, siis tuleb teha erisektsioone võimalikult suure autonoomsusega!

Kodade II aste.

Kui eesti ühiskonda mõeldakse organiseerida mitte ainult erakodade, vaid ka korporatiivsel resp. kutselisel alusel, siis tuleb kõigepealt toimida kindla kava kohaselt. Võib-olla tuleks juba asutatud kojad ümber moodustada. Kindlasti aga tuleks juurde luua uusi, mis lõpuks haaraksid kõik tähtsamad eesti elu ühiskondlikud funktsioonid.

Ka siis, kui juba loodud kõik võimalikud kojad ja sellega korraldatud kõik funktsioonid, jääks säärane kodade süsteem, nagu meil praegu osalt juba olemas, puudulikuks ja isegi ühiskonna rahule, võib-olla, kardetavaks! Nimelt, kuigi kõik kojad sisaldaksid edaspidi ühiskondlikke kohustusi, ei saa siiski oletada, et nad unustavad isiklikud omahuvid. Samuti on vaja kodade vahelised asjalikud lahkumineked reguleerida. *Seepärast on kodade süsteemis paratamata vajalik teine aste, mille ülesandeks on sotsiaalse rahu ja koostöö korraldamine.*

Kuna uue põhiseaduse alused rahvuskogu kokkukutsumisel ette näevad mingisuguse erakondade uuestisünni, siis on arvata, et need heatahtlikult ei suutu kodade süsteemisse, kuna viimane on nende võimu vähendaja. On väga palju eeldusi arvata, et meie endiste erakondade kildkondlik vaim pole veel surnud. Kuna kodade süsteem ka omalt poolt, nagu eespool nägime, praegusel kujul kihivõitlust isegi süvendab, siis on ka sel põhjusel vajalik kodade nn. „II astme“ korraldamine.

Kodade süsteemi II aste algab juba sellega, kui üksikute alafunktsioonide kojad, nagu näit. mitmesse alasse puutuvad sektsioonid K.-tööstuskogjas, on koondatud ühte. Tegelikult on K.-tööstuskoda kaubanduse ja tööstuse eriosade „ühiskoda“ ning vastab selles osas itaalia mõistele: „konföderatsioon“. Sääraseid, kuid K.-tööstuskogjast kitsamaid (vt. allpool) ühiskodasid tuleb luua vististi umbes kümme. Nad on vajalikud selleks, et ühiste suuremate alade huviseid koordineerida, omavahelisi lahkkeliseid juba algastmes kaotades. Samuti on nad tähtsad suuremaulatuseliste seisukohtade kaitseks. Säärased ühiskogjad on näit. mõeldavad põllumajanduse, tööstuse, kaubanduse, ametnikkude, tööliste, vabakutseliste jt. aladel, kuid töövõtjad ja tööandjad eraldi. Ühiskoda oleks mõeldud ainult üldiste huvide ja seisukohtade kaitseks, kuna tal ei oleks õigust end igas asjas temale alluva koja asjadesse segada, nagu seda teevad mõned kojad oma sektsioonidega.

Teise astme peatunnus oleks aga nn. „ühiskogu“. See vastaks Itaalia, Portugali ja Hispaania korporatsiooni mõistele ja oleks ette nähtud muuseas just sotsiaalse ja majandusliku töö koordineerimiseks eriti mitmete kodade vahel. Ühiskogus, näit. mõnel põllumajanduslikul alal, oleksid esindatud põllumees-produkseerija, selle ala saaduste ümbertöötaja tööstur, kaubanduslik vahetalitaja — kaupmees, tarvitaja, valitsusvõimu esindaja, ekspert, selle ala tööliskond jt. Kui näit. luuakse säärane ühiskogu *teravilja alal*, siis kuuluksid siia põllumeeste, veskite, viljakaupmeeste, leivategijate, kondiitrite, vastava ala tööliste jt. esindajad. Säärase ühiskogu ülesandeks oleks selle ala küsimuste majanduslik ja sotsiaalne läbiarutamine ja korraldamine (reguleerimine või isegi „plaanimajandus“), mis on üldist laadi ja ei kuulu otseselt kodade ega ühiskodade kompetentsi, või sisaldavad nende kõikide vahelisi suhteid. Näit. viljaltollid, palgad, leivahind, veskite jm. tehnilised küsimused jne. Vastuolud, lahkkelid, kokkupõrked, teravused jm. arutatakse läbi ja otsustatakse selles ühises kogus juba oma algastmes. Paljud küsimused ühiskogus algatatakse ja kindlasti ka rahuldatakse enne, kui nad jõuaksid kaugemale ja koormaksid kõrgemate valitsusvõimude tööd, nagu praegusel korral!

Meie võime olla Itaalia korporatiivse riigi üle mitmesugusel arvamisel, kuid iga tööd ei saa eitada. On kindel, et Itaalia ühiskondlik korraldus, mis põhjeneb ametiühinguil või kodadel, ei ole iseenesest midagi uut, vaid ainult põhjalikult läbimõeldud ja rikkalikult laiendatud *samade* ühingute olemasolu, mis töötavad kas või näiteks Prantsusmaal jm. Ka kodade süsteemil on, nagu igal teisel, oma sisemine loogika. See on Itaalias hulkade aastate jooksul mitte ainult läbi mõeldud, vaid ka proovitud, mistõttu sealsed kogemused tohiks olla tähelepanuväärne.

Kui eespool tõime näiteid ühe rahva ühiskondliku elu alafunktsioonidest, mil-
lede arv *Itaalias* küünis 1201, siis on neist loodud laiemaid rahvaelu alade koostöö
erigruppe 22 (nn. „korporatsioonid“ resp. ühiskogud). Need on järgmised: 1. tera-
vilja, 1. lillede, puu- ja aiavilja, 3. viinamarja ja veini, 4. õli, 5. suhkrunari ja
suhkru, 6. karjakasvatuse ja kalanduse, 7. puu, 8. tekstiil, 9. metalli ja mehaanika,
10. keemia, 11. rõivastuse, 12. paberi ja trüki, 13. ehitusala, 14. vee, gaasi ja elektri,
15. kaevanduste, 16. klaasi ja keraamika, 17. kindlustuse ja krediidi, 18. kutsete ja
kunsti, 19. õhu ja mere, 20. rahvusvahelise läbik., 21. lõbustusasut. ja 22. võõraste-
majade korporatsioonid.

Austrias on loodud järgmised alad: 1. põllumajandus ja metsandus, 2. tööstus
ja kaevandused, 3. kaubandus ja transport, 4. pangad ja kindlustus, 5. käsitöö,
6. vabad elukutsed, 7. ametnikud.

Saksas on järgmised alad: toitlus, tekstiil, riietus, ehitus, puu, raud ja metall,
trükitöö, paber, transport ja avalikud ettevõtted, kaevandused, pangad ja kindlustus,
vabad elukutsed, põllumajandus, nahk, kunstid, kivid ja maa-ained, käsitööstus ja
keemia — kokku 19 ala. Kultuurialade *senatiks* on kokku liidetud 7 koda: kirjasta-
jate, muusika, ajakirjanduse, teatrite, raadio, kujutava kunsti ja filmi kodjad.

Ka *Portugalis* ja *Hispaanias* on ühiskogude jaotus pea sama. Viimases 27 ala.

Eeltoodud alade loend on huvitav sellepoolest, et ta näitab mitmete
täitsa erinevate maade enam-vähem ühesugust inimeseloomule vastavat
funktsionaalset jaotust. Eesti seisukohast võiks siin esineda ainult vähe-
maid muudatusi.

Rahva jagunemine tegutsemise järgi kodadesse ei pruugi ega saagi
samavõrdsest arvuliselt jaguneda ühiskogudesse, vaid viimaseid on pro-
duktsiooni või rahvaelu suurte alade järgi paratamatult vähem. Ühis-
kogude süsteemis haarab iga üksik kogu oma alla väga mitmesuguseid
kodasid resp. tegevusharusid, mistõttu tema täiendab ka osalt kodade
süsteemi. Sest need tööharud, kus kodjad puuduvad, korraldatakse osalt
ühiskogude kaudu. Seepärast võib ühiskogude asutamine toimuda täiesti
iseseisvalt ja paralleelselt koos kodade süsteemi väljaarendamisega.

*Vajadust ühiskogude järele on Eestis tunda ning seda on isegi juba
rahuldatud!* Nii kujutab endast K.-tööstuskoda mitte niivõrd ühiskoda,
kui *ühiskogu*. Viimane seisukoht on seda selgem, kui meelde tuletame
heterogeenseid sektioone: tööstuse, kaubanduse, laevanduse, panganduse,
jt. omi — seotuna tugevalt ühise koja juhatuse ja nõukogu alla. Sise-
miste komisjonide töö, kus on liikmeid igalt alalt, tõendab sama. Näit.
nn. „sadamakomisjon“, kus liikmed tööstuse, kaubanduse, transpordi jt.
aladelt. Kui lisada Kaubandus-tööstuskojale veel juurde sinna kuuluv
tööliskond, oleks juba peaaegu täielik ühiskogu käes.

Ühiskogu ilmega on samuti „Rahvakultuuri ja rahvaharidusnõukogu“
kultuuri- ja kunstiorganisatsioonide töö ühtlustamiseks. Sama võiks
ütelda ka „Ühistegevuskoja“ kohta, kus ühistegelised panga, kindlustuse,
kaubanduse, tööstuse ja tarvitajate huvid koordineeritakse. Vaba-kutse-
liste kodade esindajad on juba eraviisil moodustanud omavahelise koostöö.
Kõige täielikum ühiskogu on aga Riiemajandusnõukogu, kus on esindatud
10 rahva tööühma, muuseas ka töölised. Tema ülesanne on just ühise
keele leidmine mitmesuguste erikodade või erifunktsioonide vahel.

Nii siis ei ole ühiskogude küsimus oma vajaduse ja praktilise mõttes ka meil mingi uudis. Kuid asja sihikindel korraldamine nõuab veel palju tööd.

Provisoorsetel võiksid tulla Eestis kõne alla järgmised ühiskogud: põllumajanduse alal: 1. teravilja ja jahu, 2. loomakasvatuse, liha ja väikeloomap., 3. aianduse ja mesinduse, 4. kalanduse, 5. piima- ja piimasaaduste ühiskogud. Tööstuse alal: 1. rahvatoitluse, 2. tekstiil- ja kehakate, 3. puu ja paberi, 4. raua ja metalli, 5. keemia, 6. ehitusala, 7. vee, gaasi ja elektri, 8. trükitööstuse ühiskogud. Edasi: 1. turism ja võõrastemajad, 2. lõbustusasutiste, 3. transpordi ja sideühenduste, 4. tervishoiu ja 5. vabakutseliste ühiskogud. Peale selle juba nimetatud ühistegevuse ja rahvahariduskultuuri ühiskogud — kokku 20 ühiskogu. Riigimajandusnõukogu küsimus tuleks vastavalt ümber korraldada.

Eelmainitud kodade jt. organisatsioonide ühiskogude vajalikkust, eriti majanduse alal, kas või näit. majandusnõukogude jm. näol, on ka teistel demokraatlikel mail ja demokraatlike ringkondade poolt kaalutud ja ette pandud. Näit. Šveitsis, Prantsusmaal ja Inglismaal.

Uue asutava kogu kokkukutsumise eel rahvuskogu näol, kus meie riigielu edaspidise korralduse ja töötamise alused pikemaks ajaks välja töötatakse, on tingimata vajalik rahva kutselise organiseerimise põhijooned põhjalikult ja nende loogilise lõpuni läbi mõelda. Tulevase rahvaesinduse II koda koosneb peamiselt korporatiivsete organisatsioonide esindusest. Neil on sellega riigivõimu kujundav võim. Kui keegi valdab võimu, peab see olema põhjendatud. See ei tohiks tugeneda kas või osaltki juhusele, nagu praegu kodade asutamine ja olemasolu.

Rahvaesinduse teise koja loomisega vabaneb poliitiline parlament (I koda) tunduvalt majanduslikest küsimusist. On aga täiesti soovimatu, kui kodad oma küsimusi suurel hulgal hakkavad tooma kas Riigimajandusnõukokku või rahvaesindusse. Kaks kolmandikku majanduslike pisiküsimusi oleks võimalik olnud näit. endisest riigikogust ära jätta. Rahvaesindus on selleks liiga soliidne asutus, et tegelda pisiasjadega. Viimaste lahendamiseks tuleb luua uued organid — need oleksid ühiskodad, veel enam aga *ühiskogud*, kelle otsustele tuges vastavad ministeeriumid võivad anda määrusi. Et nad on asjatundlikult kaalutud, siis ei protesteerinud nende vastu keegi. Mõnel maal on juba ühiskogudel (korporatsioonidel) endil isegi seaduste andmise õigus (Itaalia). Kodad on ette nähtud seltskonna organiseerimiseks ja tööjaotuse korraldamiseks ühiskonnas. On täiesti loomulik, kui neile usaldada korraldamiseks lihtsamad küsimused, mis seni kuulusid ministeeriumide alla. Erakondade süsteemi puhul ei olnud võimalik anda erakonnastapidele mingit tegelikku majanduse, tööstuse või kultuuri ülesannet. Selles seisab muuseas üks suur vahe kodade ja erakonna süsteemi vahel.

Sellela vabastaksime osalt poliitika majandusest.

Eelöeldu pärast on vaja kodade süsteemi õige üksikasjaliselt uues põhiseaduses ette näha, vähemalt põhimõttelt. Meie riigi uue ühiskondliku korra kujunemise aegadel on vaja selgusele jõuda kõigi eespoolmainitud üksikasjade kohta.

Tallinna ERK-i võistluskirjandid.

Tallinna ERK oma sihtide taotlemiseks kuulutab välja võistluskirjandid järgmistele teemadele ja tingimustele:

Võistlusteemad:

1. Eestlus, tema sisu ja kutsumus.
2. Eesti rahvuslikkuse säilimise ja tõusu põhjused ning tegurid aja'loo vältel.
3. Eestlase omariikluse traditsioonide ja töökspidamiste süvendamine ja arendamine vastavalt eesti rahvushingele.
4. Eesti ja võõrkapitali areng iseseisvas Eestis ja selle arengu tegurid.
5. Arendamist vajavad majandusharud Eestis.
6. Kuidas teostada meie majanduselu eestistamist.

Võistlustingimused:

1. Töö peab esitatama Tallinna ERK-ile Tallinn, Estonia pst. 15—3, 1. oktoobriks 1936. a.
2. Töö peab olema kirjutatud rahvalikult arusaadavalt, kiri olgu hästi loetav.
3. Autoriõigused töö kohta jäävad autorile. Auhinnatud tööd või nende kokkuvõtted avaldatakse ajakirjas ERK sellekohase honorari eest. Enne töö või selle kokkuvõtte ilmumist ajakirjas ERK ei ole ühelgi autoril õigust oma tööd trükkis avaldada.
4. Võistluse žüriiks on Tallinna ERK-i põhikogu, kes on õigustatud koopteerima eriteadlasi.
5. Kolm kõige paremat tööd auhinnatakse:

I	auhind	—	100	krooni
II	„	—	60	„
III	„	—	40	„

Tallinna ERK-il on õigus anda välja lisaauhindu kui ka auhindade summat suurendada.

6. Tööd esitatakse märgusõna all. Kinnises ümbrikus peab olema tähendatud autori nimi, eesnimi ja elukoht.

Tallinna Eesti Rahvuslaste Klubi juhatus.

Ringvaade.

Talaariga süüpingis ehk balti sakslase arusaamine kodanike üheõiguslusest.

Teadupärast hakkas Eestis 1. jaanuaril 1935. a. kehtima keeleseadus, mille sihiks kindlustada eesti keelele ka tõelise riigikeele õigused. Nimetatud seaduse teostamiseks pandi siseministri poolt alates 1. aprillist 1935 kehtima keelemäärus, mille § 1 juhatusel igasugused avalikult väljapandavad kuulutised, teadaanded, plakatid ja sildid peavad olema eestikeelsed. Keelemääruse täitmiseks kuulusid kõrvaldamisele ka laialt tarvitusel olevad võorkeelsed sildid siin praktiseerivate vabakutseliste, nagu advokaatide, arstide jne. ustel. Kuna keelemäärus oli avalikuks teadmiseks välja kuulutatud juba 8. jaan. 1935. a. ilmunud „Riigi Teataja“ numbris, siis julgessime oodata, et vähemalt meie saksakeelseid silte harrastavad „Riigi Teatajat“ lugejad seadusetundjad advokaadid võimude poolt kehtimapanud korraldusi vabatahtlikult täidavad ning vastavalt 1. aprilliks 1935 oma võorkeelsed sildid eestikeelsetega asendavad, kuid osa kohalikust sakslusest arvas heaks mitte loobuda nende poolt põliselt harrastatavast halvašt aprillinaljast ning saabuval 1. aprillil pidi keelemääruse täitmist kontrolliv politsei nii mõnegi balti saksa soost vabakutselise advokaadi ja arsti uksele lugema seal seni ilutsenud saksakeelset silti.

Järgnes politseilt korraldus siltide kõrvaldamiseks. Enamik esialgseist aprillitajaist alistus. Jäi Tallinna kohta meie teada ainukesena ilutsema ühe kohaliku saksa soost vandeadvokaadi silt Kinga tän. maja nr. 1 ukse kõrval, kus mööduja veel praegu võib lugeda „N. N. Verteidigter Rechtsanwalt“!

Kui kõne all olev härra jättis politsei korralduse täitmata, koostati politsei poolt samas aprillikuus protokoll tema vastutusele võtmiseks Kriminaalseadustiku § 122 ja 123 põhjal, mille järgi karistatakse võimude seaduslike korralduste täitmata jätjaid. Politseiprotokolli põhjal trahvis jaoskonnakohtunik tõrkujat advokaati käskotsuse korras 10 kr. rahatrahviga. Karistatu ilmus kohtusse ja otse hämmastama paneva ehtsa balti saksa leidlikkusega hakkas kinnitama, nagu kindlustaks Eesti Vabariigi põhiseaduses tunnustatud kodanike üheõigusluse põhimõtte temale õiguse hoida väljas saksakeelset silti samal ajal, kui sama üheõiguslust kasutav enamurahvas — eestlased — sellist silti välja panna ei tohi. Jaoskonnakohtunik tõstis rahatrahvi 60 kroonile. Järgnes edasikaebus.

Edasikaebuse arutusele tulekul Tallinna ringkonnakohtus ilmus kohtualune süüpinkide vandeadvokaadi ametirietuses — talaaris! Meie teada kohtutegelaste ametirietuse kandmise seadusega taheti, et vandeadvokaadid neile määratud ametirietust kannaksid ainult neil juhtudel, kus nad esinevad kohtutes vandeadvokaatidena kohtute seaduses ettenähtud kohtutegelaste funktsioonide täitmisel. Meie teada kehtiv kohtute seadus ega ka teised seadused seni veel kohtualust, kelle paik süüpingis, ei arvesta *kohtutegelasena!*

Ringkonnakohtus edasikaebaja apelleeris ehtsa aaria-tõu leidlikkusega jällegi kõigi maapealsete võimude poole, unustamata ka saksluse poolt üldiselt kõrgesti lugupeetud Rahvasteliitu! Kuid ka ringkonnakohus ei leidnud põhjust olevat jagada talaaris end kaitsma ilmunud kohtualuse-kohtutegelase seisukohti ja jaoskonnakohtu-

niku süüdimõistev otsus kinnitati. Neil päevil kõrgem kohtuinstants — Riigikohus — jättis kohtualuse kassatsioonikaebuse tagajärjeta ja sellega oli protsessil lõpp. Alles hüüd, kus saabus uus aprillikuu, võis näha kaduvat tõrksa advokaadi võõrkeelset silti.

H. P.

Balti „lingva franka“ — läti keel.

Murelaps on meil see sõpruse küsimus lõunanaabriga. Küll sulle ja sõnaga õiendame rikkeid, mis esinevad meie ühises ajalookangas, aga selgeks need ei saa. Ajaldi ilmub sealtpoolt mõni lepitava kõne või teoski, kus tahtakse, et lepituskulud kannaksime ikkagi meie. Ja samas visatakse uus haak vedamiseks.

Omapäraseid mõtteid avaldab jällegi Läti-Eesti Ühingu kuukiri s. a. nr. 1. O. Nonatsi kirjutis „Lepituseks“ sarjab meie ajakirjandust, miks see segab lätlasi, kui nad valgustavad kui muistset nii nüüdseid iseseisvuse võitlusi oma moodi. „*Pole tarvis nüüd kaaluda ja mõõta, kus pool see maksimum oli suurem ja kus väiksem, kuna selline otsimine võib ainult tumestada ainukest õiget tõsiasja, et meie jõud on üksmeeles.*“ Teisiti kõlaks see — ärge segage vahele, kui meie oma noorsugu toidame Teie rasvaga!

Üllatavatele tulemustele jõuab Dr. V. Kiparsky „Balti ühise keele probleemi“ käsitluses. Autor leiab, et Balti riikides ühise asjaajamise keele lahendamine saksa, prantsuse või inglise keele õppimise kaudu on liialt kulukas ja raske, nii sama kui on kulukas lapsi saata kooli neisse maadesse. Ta võrdleb läti keelt leedu keelega ja leiab, et „*Läti keele grammatika on palju lihtsam mõlemate mainitud keelte grammatikast ... läti (sõna) vormid on lühemad, moodsamad ... Leedu keele vaba aktsent on läti keeles stabiliseerunud*“ jne.

Võrreldes läti keelt eesti keelega leiab Kiparsky: „*Läti keel oma loogilise süntaksi pärast on mitte ainult relatiivselt, vaid ka absoluutselt kerge omavahelise mõistmise vahend. ... Pole võimatu, et see läti keele omadus muudab läti keele esiteks Balti rüükide piiriäärsete maakondade „lingva frankaks“ ja hiljem Balti üldiseks ühiskeeleks, mis vabastab Balti riigid teiste rahvaste kultuurilisest sõltlusest.*“

Nii oleks tulevane Balti riikide kultuuri Versailles Väina kallastel!

Läti-Eesti Tsiiruli piiripunktis eestlase Toru ja lätlase Ješka vahelises kahekõnes „*Põlevkivi*“ on eestlane Toru asendatud mingi kergatsi, poolloolaka ossa, kuna Ješka esineb kui tõsine roomlane germaanlaste piiripostil.

Peab nentima, et lätlaste kirjutistes esineb nii mõnigi terav mõttesähvatus, aga tahaks soovida, et neis ei antaks asjatuid kabjahoopet.

J. T.

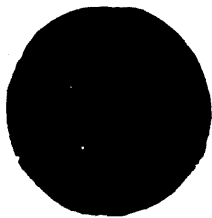
Ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: aastas Kr. 3.—, poolaastas Kr. 1.70.

Vastutav toimetaja R. Stokeby-Tandre.

Tegevtoimetajad: Edg. Kant ja R. Stokeby-Tandre.

Toimetuse liikmed: N. Kaasik, H. Moora, Ed. Poom, Ed. Reos, F. Solba, K. Särgava.

Väljaandja: Tallinna Eesti Rahvuslaste Klubi.

Kevadrõivastus

MOODSAD kleidiriided,

ELASTNE interlokk
trikoopesu,

PARIMAD kodumaa
cotton-sukad,

HUVITAVAIS mustreis
pitsid ja paelad jne.

A-S. OSKAR KILGAS

TALLINNAS

Ainuke eesti ajakiri,

mis ilmub tervenisti kunstipärasel
VASESÜGAVTRÜKIS, on

„Nädal Pildis“

Ajakiri mis ilmub Tallinnas igal neljapäeval ja toob palju pilte nädala tähtsamaist sündmusist kodumaal ja kogu maailmas. Tutvustab lugejat kodumaa kaunimate ja ajalooliselt tähtsate kohtadega. Avaldab valitud kirjanduslikke teoseid parimate kirjanike sulest, lühijutte ja artikleid kõigilt kultuurialadelt. Ajakirja toimetajaks on kunstiajaloolane Alfred Vaga, kaastöölisiks tuntuimad eesti kirjanikud, teadusmehed ja kultuurtegelased.

„Nädal Pildis“ maksab tellides ainult 12 krooni aastas, 6 krooni pool-aastas, 3 krooni veerandaastas, üksiknumber 25 senti. Tellimise aadress: „Nädal Pildis“, Tallinn, S. Tartu mnt. 49. Peale selle võtavad tellimisi vastu kõik vabariigi postiasutused ja esindajad kohtadel.

„Nädal Pildis“ nr. 2 ilmub neljapäeval 23. aprillil.

Meie siht: Iga uus number olgu eelmisest parem.

R. Tohver & Ko trükk, Tallinnas, S. Tartu mnt. 49. 1936.

Organisatsioonidele
ja äridele

Maja- ja laualippe

saavitali

K. k. „Külvet“

Tallinn, Uus tän. 2

DE A
796 58
Ar 9347
ERK

ETA

Sobiva materjali igaks riietuseks
leiate meie riidekauplustest!

KÜLASTAMINE EI KOHUSTA!

A/S „TEKLA“

PEAKONTOR: TALLINN, S. KARJA 13/15 TEL. 448-18

RIIDEÄRID:

TALLINN, S. KARJA 15 TEL. 445-23
TALLINN, VALLI TÄN. 10 TEL. 468-02

HAAPSALU,		P Ä R N U,
KURESSAARE,		R A K V E R E,
MUSTVEE,		V A L G A,
N A R V A,		V I L J A N D I,
P E T S E R I,		V Ö R U

Müügil kindlate hindadega järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:
BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDUMISE VABRIKU A/S.
KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE MANUFAKTUURI O/Ü.
SINDI TEKSTIILVABRIKUTE OHSUSE
EESTI NIIDIVABRIKU O/Ü.

EESTI KIVIÕLI A/Ü.

SUURIM ÕLITÖÖSTUS EESTIS

TEHASED: KIVIÖLIS
MUUGIBUROO: TALLINN, JAANI 6

HIND 35 SENTI.